

สัมมนานี้ยกถา

ในโอกาสที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)
ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระราชาคณะที่
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

ในวันคล้ายวันพระราชสมภพ ร.๙ ณ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

ที่อุโบสถวัดญาณเวศกวัน
๒๐.๓๐ - ๒๐.๕๐ น.

.....

(อาตมา) เสี่ยงไม่มีจริงๆ ปอดไม่ดี เจ็บหน้าอก ระเบิดเข้ามา
มาจากโรงพยาบาล ที่ว่าจะพูดกับโยม ก็เลยพูดยาก (ได้เขียน
บอกโฆษกว่าพูดไม่ไหว ของตพูด) แต่จะลองพยายามดูสักนิดหนึ่ง

ในใบกำหนดการบอกว่าให้กล่าวสัมมนานี้ยกถา คือ
ถ้อยคำที่จะทำให้ขึ้นจิตบันเทิงใจ ซึ่งก็สมกับใบบอกที่ว่า เป็น
พิธีมุทิตาสักการะ

ที่ใบบอกว่าเป็นพิธีมุทิตาสักการะ ก็เลยพูดตามชื่อเรื่อง
เสียก่อน คือในเรื่องมุทิตาสักการะนั้น ขออนุโมทนา
ขอบพระคุณท่านพระมหาเถระ พระเถรานุเถระทุกท่าน และ
ญาติโยมมากมายที่ได้มีน้ำใจมา และเสียสละอย่างมาก ต้อง
รอนาน ก็ต้องทั้งขออนุโมทนา และขออภัยด้วย

นี่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวอาตมาก็คือ โยมที่มากันมาก
จะถวายเป็นอะไรต่างๆ ก็จะต้องหักทาย และการจะหักทายก็ต้อง
จำกันได้ และต้องใช้เสียง

ที่นี้ก็ต่อขออภัย ๒ ประการ คือ *หนึ่ง* สายตา มองไม่ชัดแล้ว ก็จำไม่ค่อยได้ เพราะฉะนั้นก็อาจจะผิดพลาด หรือทักไม่ทัน *สอง* ก็เสียงไม่มี พูดลำบาก ก็ทักไม่ไหว จึงขอโอกาสให้ทราบไว้ก่อนว่า จะได้ทักหรือไม่ทักก็ตาม ที่จริงนั้น อนุโมทนา โยมทุกท่าน (เสียงญาติโยม.....สาธุ) ถ้าทักทาย ไม่ไหว ไม่ทัน ก็ขออภัย ขอให้เข้าใจอย่างที่ว่านี้ด้วย เมื่อโยมเข้าใจข้อนี้แล้ว ก็จึงขอพูดต่อไป

ที่จริง วันนี้ เรื่องมุทิตาสักการะ ก็เป็นเรื่องของการที่ได้รับสมณศักดิ์ แต่เรื่องนั้นมีความสำคัญเป็นเรื่องรอง เป็นเพียงเรื่องสืบเนื่อง ญาติโยมควรจะนึกว่า วันนี้เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของในหลวงรัชกาลที่ ๙ อันนี้สำคัญที่แท้จริง

การพระราชทานสถาปนาเลื่อนสมณศักดิ์ก็สืบเนื่องมาจากวันสำคัญนั้น เป็นส่วนของการที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ พูดง่ายๆ ว่า ในเรื่องนี้ เราจึงต้องมองไปที่พระคุณของในหลวง รัชกาลที่ ๙ หมายความว่า เรื่องสมณศักดิ์นี้ เป็นพระราชกรณียกิจในส่วนของการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งพระองค์ได้ทรงปฏิบัติอย่างจริงจังตลอดมา แล้วเราก็จะมองเห็นว่า ทรงห่วงใย ทรงเอาพระทัยใส่จริงๆ ในเรื่องการพระศาสนา

สำหรับอาตมานี้ว่ากันไป จะว่าเดาก็ได้ แต่ก็ดูตามที สืบเนื่องจากข้อเท็จจริง อาตมาไม่ได้เข้าวัง ไม่ได้เข้าพิธีหลวง ไม่ได้เข้าพิธีทางราชการมานี้ ประมาณว่า ๒๕ ปี หรือนานกว่า นั้น ไม่ได้เข้างานสักครั้ง เว้นครั้งเดียว คือครั้งที่ม็อกกาให้ไปรับ สมณศักดิ์เป็นพระพรหมคุณาภรณ์ นอกนั้น เขาเป็นว่าราว ๒๕ ปีไม่เคยเข้าวัง ไม่เคยเข้าพิธีทางการใดๆ ทั้งสิ้น

อาตมาได้หนีออกจากกรุงเทพ เพราะเรื่องโรคปอด จึง ได้มาอยู่ที่วัดญาณเวศกวัน แล้วเมื่อมาอยู่ที่วัดญาณเวศกวันนี้ ก็แทบจะไม่มีบทบาทอะไร คืออาพาธมา โยมก็หาที่ เพียงว่าให้ได้พักอาศัย แล้วก็ทำหนังสือที่ค้างอยู่ ก็ทำต่อไป ทำมาเรื่อยๆ

ที่นี่ มาอยู่ที่นี้ อยู่ได้พรรษาเดียวก็ไปพักที่ชะเชิงเทรา ที่ สายใจธรรม ๕ พรรษา ไม่ได้อยู่ที่นี้ ออกพรรษาแล้วก็มาๆ ไปๆ หลัง ๕ ปีผ่านไปแล้ว จึงมาจำพรรษาที่นี่ในปี ๓๘ แต่แล้วพอปี ๔๐ ก็ผ่าตัดเส้นเลือดสมอง ตั้งแต่นั้นมาก็อยู่แค่กัณวัด (ขอรักษ ใช้น้ำ) ไม่ได้ออกมาหน้าวัดเลย หมายความว่า อาตมา มีบทบาทกับวัดนี้น้อยที่สุด ตั้งแต่ปี ๔๐ อยู่กัณวัด อยู่ที่ถูกฎิทำย วัด ไม่ได้ออกมาหน้าวัด ๑๐ ปี แล้วปี ๕๐ ก็ออกจากวัดไป

เรื่องก็คือว่า ต่อจากปี ๕๐ แม้แต่ที่วัดญาณเวศกวันนี้ ก็ อยู่ยาก สู้อากาศไม่ไหว ก็จราจรเร่ร่อนไปอยู่ในถิ่นชนบทมาจน บัดนี้อีกประมาณ ๑๐ ปี หมายความว่า เกือบ ๒๐ ปีมานี้แทบ ไม่ได้พบปะเกี่ยวข้องกับใครในบ้านเมืองถิ่นที่เจริญเลย

โดยบังเอิญหลายครั้งแล้ว ได้ยินญาติโยมพูดว่ามาวัดนี้ไม่เคยพบเจ้าอาวาส แต่ก่อนโน้นยังออกพิธีบ้าง โดยเฉพาะในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา แต่ตอนหลังนี้ไม่มาเลย ก็หมายความว่า แม้แต่ที่วัดนี้เอง อาตมาก็เกี่ยวข้องน้อย

วัดนี้โยมสร้างกันมาทั้งนั้น อ้อ วันนี้ได้ยินว่าโยมคุณหญิงกระจ่างศรี ผากพวงมาลัยมาถวาย ท่านเป็นประธานสร้างวัดนี้ ตอนนี้อายุ ๑๐๒ ปี มาไม่ไหว ท่านก็เลยฝากพวงมาลัยมา หลานเอามาแล้ว นี่แหละโยมอายุ ๑๐๒ ปีแล้ว รุ่นที่สร้างวัดนี้ ท่านยังคิดถึงมาก ท่านก็ตั้งใจเอาจริง ให้ลูกหลานนำพวงมาลัยมาถวาย (ที่จริงไม่ใช่พวงมาลัย แต่เป็นชุดเครื่องสักการะที่จัดมาอย่างดี)

เป็นอันว่าวัดนี้โยมสร้างกันมา อาตมาเคยบอกว่าอาตมาไม่เคยสร้างอะไรที่วัดนี้แม้แต่เท่าเล่าไก่ ทุกอย่าง วัดอุสสถาน อาคารอาราม เป็นฝีมือโยมทั้งนั้น แต่โยมก็หารือไถ่ถามให้เห็นพร้อมกันก่อนทุกอย่างไม่ให้เสียพระธรรมวินัย ให้พระมีสัปบายะทำงานของพระไป อาตมาเอง งานทั้งหลาย ไม่ว่าพิธีหลวง พิธีราษฎร์อะไร ไม่ได้ไปเลย ค่อยๆ ห่างออกไป เทียวอยู่ตามดงตามทุ่ง ตามดอย ย้ายไปที่นั่น ที่โน่น เทียวหาอากาศไปตามเรื่อง

แต่มีอยู่อันหนึ่งคือ เรื่องงานหนังสือธรรม ไม่เคยทิ้ง คือยังทำเท่าที่ทำได้ ในระยะนี้ แค่เล่มเดียว คือ *ตามพระใหม่ไปเรียนธรรม* ก็บอกกับพระที่วัดนี้ว่า จนจบชีวิตนี้ก็อาจจะไม่เสร็จ ก็จะพยายามทำไป เสร็จไป ๒๑ ตอน เหลืออีก ๓๙ ตอน และหนังสืออื่นก็อีกเยอะแยะ ชีวิตไม่พอ นี่ก็เล่าให้ญาติโยมฟัง

ที่พูดอย่างนี้ก็คือให้เห็นว่า ที่จริงอาตมานี้ อย่างที่บอก
นี้ ไม่ได้ออกงานออกการ จนถึงพิธีหลวงนี้ไม่ได้ออกไปเลย ทำ
ให้เดาว่า ในหลวงนั้น อะไรก็ได้ลอสายพระเนตรไป

อาตมาเที่ยวไปอยู่ที่โน่นที่นี้ ทำอะไรอะไรต่ออะไรอยู่
ก็คือทำหน้าที่ธรรม ถ้าเรียกเป็นภาษาที่ไพเราะสักหน่อยก็ว่า
**ทำงานสร้างเสริมและแผ่ขยายความรู้ความเข้าใจธรรมวินัย
และหาทางให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติกัน** ก็ทำงานแค่นี้
เรื่องก็เป็นมาอย่างนี้ ก็บอกให้ญาติโยมรู้ จะได้เข้าใจต่อกัน

ก็เป็นอันว่า งานนี้อยากให้โยมเอาใจใส่มองไปที่
พระคุณของในหลวง สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ ๙ เรื่องสมณศักดิ์นี้ก็เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของพระราช
กรณียกิจ ที่ทรงดูแลบ้านเมือง ที่ทรงเอาพระทัยใส่ในพระ
ศาสนา โดยที่ทรงห่วงใยกิจการพระศาสนา ก็ทรงพยายาม
ส่งเสริม หาทางให้กิจการของพระศาสนาดำเนินไป เป็นเรื่อง
พระคุณขององค์พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิ
พลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ วันนี่ก็เป็นวันของพระองค์ จึงควรที่
ญาติโยมจะทำบุญทำกุศลทำความดีถวายเป็นบรมราชาทิศ
และก็ถวายพระพรขอให้สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
ทรงมีพระสุขภาพพลานามัยสุขสมบูรณ์

ที่นี้ ก็หันมาดูทางด้านพระ ในแง่ของการตั้งพระนั้น
พระนี่จะตั้งให้มีสมณศักดิ์เป็นอะไร ก็เป็นพระนั่นแหละ จะตั้ง
เป็นชั้นไหนชั้นไหน ก็เป็นพระองค์หนึ่งเท่านั้น

เพราะฉะนั้น โยมไม่ต้องไปห่วง ในด้านของพระนี่ ก็ให้เหมือนอย่างที่เราอยู่กันนี่ เคยเรียกหลวงลุง หลวงอา หลวงตา หลวงพ่อ หลวงปู่ ก็เรียกไปตามเดิมอย่างนั้น นี่แหละเป็นที่ที่สุด ส่วนที่ว่าถ้าเขาจะเรียกเป็น ท่านเจ้าประคุณฯ อะไรนั่น เราไม่ต้องไปยุ่ง ให้เป็นเรื่องของทางการเขา เราก็อยู่กันแบบสบายๆ เรื่องก็เป็นอย่างนี้

เอาละ นี่ก็เป็นอันได้ทำความเข้าใจกันว่า เรื่องที่เราจะเห็นพระคุณ คือด้านของในหลวง ส่วนพระก็เป็นพระไปตามที่เป็นอยู่นั่นเอง

ที่นี้ ในเรื่องพระ ก็มีอย่างหนึ่งที่ต้องเข้าใจ คือ มันมีเรื่องที่ “เป็น” กับเรื่องที่ “ทำ” ตอนนี้อยมมานี้จะมาพูดกันในเรื่องเป็น ว่าเป็นนั้น เป็นนี้

ที่จริง ในทางธรรมนี้ ท่านไม่นิยมถามว่า จะเป็นอะไร? แต่ท่านให้ถามว่า **จะทำอะไร?** อันนี้แหละสำคัญ

ที่นี้ ในเรื่องที่ว่าจะทำอะไรนั้น บางทีเพราะจะต้องทำ อันนั้นอันนี้แล้ว เพื่อจะทำให้ได้ดี ก็เหมือนว่ามันจำเป็นให้ต้องเป็นนั่นเป็นนี่ เพื่อจะได้ทำอันนี้ได้ หรือจะได้ทำได้พอแก่การ เขาก็เลยให้เป็น เพื่อจะให้ไปทำอะไรบางอย่างที่จะทำได้จริงจังเข้มแข็ง อย่างนี้ การเป็นก็คือเป็นการสร้างโอกาสให้แก่การที่จะทำเท่านั้นเอง นี่ก็เป็นคติที่ควรจะรู้ คือที่ว่าทางธรรม ท่านไม่นิยมถามว่า จะเป็นอะไร? แต่ถามว่าจะทำอะไร?

ทีนี้ บางทีเรื่องที่เป็น กับเรื่องที่ทำ ก็จะต้องกัน นี้ก็ต้อง
ขอภัยที่พูดถึงตัวอาตมาเอง นอกจากเรื่องที่ต้องพบปะพูดคุย
ใช้แรงปอดซึ่งมักทำให้ช้า หลังจากพูดทีหนึ่งอาจจะพูดไม่
ออกไปคราวละนานๆ แล้ว งานที่จะทำ ก็คือเรื่องหนังสือธรรม
มากมาย อย่างที่ได้บอกพระแล้วว่า หหมดชีวิตนี้ไม่มีทางสำเร็จ
ไม่มีทางจบ ก็ต้องทำต่อไป ทีนี้ การเป็นนี้ บางทีก็ขัดกับการทำ

ที่ว่า “เป็น” นี้ พ่วงมากับเรื่องอย่างนั้นๆ ที่เกี่ยวกับ
“การเป็น” แล้วเรื่องที่เราจะทำ บางทีก็เลยทำไม่ได้ นี้ก็คือ
ขัดกัน ก็จะต้องมาตกลงกันว่า จะทำอย่างไร เราจึงจะทำเรื่อง
เราต้องการจะทำ ให้มันสำเร็จ นี่จุดสุดท้ายมาอยู่ที่นี้ อยู่ที่เรื่อง
เป็น กับเรื่องทำ ถ้าขัดกัน ก็จะต้องหาทางให้เรื่องเป็นนี้
เปิดทางแก่เรื่องทำให้ได้ เพราะว่าเรื่องทำนี่ถือว่าสำคัญจริง
ที่ว่าต้องทำไปจนตายนั่นแหละ คืออย่างที่ได้บอกแล้วว่าชีวิตนี้ไม่
พอ งานพวกหนังสือธรรม อะไรต่ออะไร ยังอีกมากมาย

ก็เลยพูดให้โยมฟัง จะได้เข้าใจ ไหนๆ ก็มีพิธีขึ้นแล้ว
แล้วโยมก็เสียสละเวลาเป็นต้น จึงได้มาที่นี้ ก็ให้เราเข้าใจกัน

ตอนนี้ก็กลายเป็นว่า (อาตมา) ชักมีเสียงขึ้นแล้ว ตอน
แรกก็พูดไม่ออก ตอนมาในรถนี้พูดไม่ได้เลย ทั้งเมื่อคืน แล้วมา
เมื่อเช้า และต้นบ่าย หมอกก็ให้ออกซิเจน กับยาขยายหลอดลม
๓ พัก เพราะว่าปอดไม่มีกำลัง ในอกระบบหมด ในนี้ช้า และก็
เจ็บ แน่น แล้วก็ไอ ก็พยายามสู้อย่างไรๆ ใหม่ๆ ก็พูดออกมาจนได้

เอาละ ไม่เป็นไร ก็ได้พูดมาพอสมควร เอาเป็นว่า โยม
กับพระได้มาพบกันด้วยจิตใจดีงามในทางของบุญกุศลแล้ว

แถมท้าย

แต่ว่าต้องขอพระคุณหลวงพ่อดป่าเลไลย์ ที่ท่านอยู่มาก่อนที่วัดดอนเจดีย์ เดิมท่านเป็นเจ้าของคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ตอนนั้นท่านอายุ ๘๒ - ๘๓ ปี ท่านก็เลยเป็นที่ปรึกษาภิกษุติตติศักดิ์ ท่านยังเมตตามาเลย

อาตมาคิดว่า พอเสร็จเรื่องที่นี่แล้ว จะต้องไปกราบพระผู้ใหญ่ โดยเฉพาะที่มรณภาพไปแล้ว ซึ่งก็อยู่ที่วัดป่าเลไลย์ด้วยองค์หนึ่ง คือหลวงพ่อดป่าเลไลย์ (มาจากวัดปราสาททอง) ก็จะต้องไปหลายวัด เช่น วัดเบญจมบพิตร ไปกราบสมเด็จพระสังฆราชองค์พระอุปัชฌาย์ ไปวัดสามพระยา ที่เป็นคู่สวด และหลวงพ่อดทองนพคุณ ก็คู่สวด ไปกราบหลวงพ่อดพระพิเรนทร์ แล้วก็อาจารย์พระครูปลัดสมัยที่วัดพระพิเรนทร์ แล้วก็ยังมีอีก วัดอะไรละ ก็วัดบ้านกว้าง แล้วก็วัดปราสาททอง ก็ต้องไปเยี่ยม แล้วก็วัดสุทัศน์ หลวงพ่อดสมเด็จพระองค์ก่อนโน้น สมัย พ.ศ. ๒๕๒๐ เกือบ ๔๐ ปีแล้ว ท่านใจดีมาก ท่านเขียนจดหมายไปบอกว่าให้ไปอยู่วัดสุทัศน์ นานแล้ว เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์เก่า นานนักแล้ว ไม่ใช่ยุคหลังนี้ อาตมาไปเรียนบาลี ในกรุงเทพฯ เริ่มที่สำนักเรียนวัดสุทัศน์

อ้าว หลวงพ่อดสมเด็จพระสังฆราชปยุตนสิริ นั้นสมเด็จพระปา ก็ต้องไปละ ที่นั่นสำคัญ ท่านมีพระคุณมาก

ตอนที่มหาจุฬาฯ แยก ได้อาศัยสมเด็จพระสังฆราชปยุตนสิริ วัดโพธิ์ เวลานั้นอาตมาทำงานที่มหาจุฬาฯ ก็ไปหาท่าน จนลืมน่าไปหาท่านก็ครั้ง คือไปเรื่อย ต้องไปธุระ ไปเรื่องมหาจุฬาฯ ตอนนั้นสถานการณ์คณะสงฆ์อ่อนแอทางมหาจุฬาฯ ก็ได้อาศัยสมเด็จพระสังฆราชวัดโพธิ์นี่แหละเป็นหลักให้ อุปถัมภ์บำรุงอะไรต่ออะไรทุกอย่าง นี่วัดโพธิ์ก็ต้องไป แล้วก็สมเด็จพระญาณสังวร ที่วัดบวรนิเวศ แล้ววัดอะไรอีก ก็วัดสระเกศ เขาละ ไว้ไปทำรายการทีหลัง นี่พูดพอให้เห็นเป็นแนว

แต่จะไปไหวหรือเปล่า ในวันสองวันนี้รู้สึกจะไปไม่ไหว ร่างกายไม่อำนวย ก็พูดให้รู้ไว้ ก็เป็นอันว่า มีท่านผู้ที่มีพระคุณที่เราควรระลึกถึง จะต้องไป ก็เอาละ ต้องมีวัดบ้านกว้างด้วย นี่เป็นต้นกำเนิด ต้องไป เพราะเป็นที่เริ่มต้นบวชเณร (แต่กลายเป็นถูกนิมนต์เรียกตัว กลับเข้าไปอยู่ในโรงพยาบาลอีก ยังช้า ฟันยาก คงต้องไปหลังสิ้นปี ๒๕๕๙ นี้แล้ว)

เอาเป็นว่า วันนี้ได้พูดไว้พอสมควร ที่จริงนั้นตอนแรกนึกว่าพูดไม่ได้เลย เพราะว่าเสียงไม่ยอมออก มันติดคออยู่แค่นี้

ก็ขอบพระคุณอีกครั้งหนึ่งสำหรับ พระมหาเถระ พระเถรานุเถระ ที่ได้สละเวลามาแสดงมุทิตา และก็นุโมทนาโอมญาติมิตรทุกท่าน...

...ไหน? (มีเสียงจากพระบอกว่าเห็น อ.จ๋านงค์ ทองประเสริฐ) อ้าว ท่านอาจารย์นั่งอยู่ มองไม่เห็น นี่ท่านอาจารย์เป็นผู้นำเข้าไปที่มหาจุฬา เริ่มทำงานเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ ท่านจัดการให้เสร็จ และก็ เป็นอาจารย์เดิมด้วย แล้วมาเป็นผู้บริหาร ก็เป็นผู้ที่นำไปเข้าไปทำงานที่มหาจุฬา ตอนนี้อยู่อายุ ๘๘ แล้ว ท่านก็ยังสละเวลามา เรียกว่าเป็นเมตตาของท่านอาจารย์อย่างสูง ก็อนุโมทนา

เป็นอันว่า กล่าวเฉพาะท่านผู้ที่เรียกแบบพระว่าเป็นผู้มีพรชชา ยุกาลสูงสุดไว้ แต่ในใจนั้นรวมไปถึงทั่วทุกท่าน เอาละ วันนี้ก็ขออนุโมทนาเท่านี้ก่อน ขอ อายุ วรรณะ สุขะ พละ จงมีแก่ทุกท่านทั่วกัน ...สาธุ!!!

(สัมนมเทียภษาที่เรียงข้อความแล้วนี้ ได้เติมบางประโยคที่คิดจะพูดแต่ตกหล่นไป และที่ไม่ควรขาดหาย)